

Marko Vladislavić
SIMULACIJA UVOĐENJA
SOCIJALNIH PENZIJA U SRBIJI

Novembar 2025. godine
(sažetak)

REZIME

Studija „*Simulacija uvođenja socijalnih penzija u Srbiji*” analizira potencijalne efekte uvođenja univerzalne socijalne penzije na siromaštvo, nejednakost i fiskalne troškove u Srbiji. Starije osobe, posebno žene starije od 75 godina, predstavljaju jednu od najugroženijih grupa u društvu, a gotovo svaka treća žena u toj starosnoj grupi nalazi se u riziku od siromaštva. Glavni uzroci ovog položaja su niži ili nepostojeći penzijski prihodi žena u starosti, a oni su posledica su dugoročne rodne nejednakosti na tržištu rada, niža stopa zaposlenosti žena i veća zastupljenost u neformalnim oblicima rada.

Za razliku od mnogih susednih zemalja, Srbija trenutno nema socijalne penzije – univerzalne novčane naknade za starije osobe koje nisu ostvarile pravo na penziju niti imaju druge prihode. Uvođenje ove mere bi obezbedilo minimalni nivo materijalne sigurnosti i dostojanstva u starosti, posebno za starije žene u ruralnim područjima, gde su rizici od siromaštva i isključenosti najviši. Cilj studije je da kvantifikuje efekte uvođenja takve mere na osnovu različitih scenarija visine naknade, uzimajući u obzir fiskalne, socijalne i rodne aspekte.

Studija koristi mikrosimulacioni pristup zasnovan na podacima iz *Ankete o prihodima i uslovima života (SILK, 2023)*, kako bi procenila efekte uvođenja univerzalne socijalne penzije za sve građane starije od 65 godina bez penzije i bez prihoda od rada. Socijalna penzija je univerzalna u smislu da se ne postavljaju drugi uslovi, u smislu imovinskog ili prihodnog uslova za primanje penzije. Simulacije obuhvataju tri scenarija – sa mesečnim iznosima od **100, 150 i 200 evra** u dinarskoj protivvrednosti.

Ključni nalazi studije:

1. Broj i struktura primalaca: Prema simulaciji, uvođenje socijalne penzije bi obuhvatilo **približno 122.000 osoba**. Najveći deo primalaca činile bi **žene - oko 77%**, što odražava njihovu nižu stopu penzijskog osiguranja i duži životni vek. Takođe, **oko 60% korisnika živi u ruralnim područjima**, što je takođe u skladu sa strukturom osoba bez primanja od penzija ili rada. Više od dve trećine primalaca čine osobe uzrasta 65–74 godine, koji i imaju višu stopu nepokrivenosti penzijama ukupno i čine veći deo populacije.

2. Obuhvat i usmerenost naknade: Analiza pokazuje da bi **socijalna penzija relativno dobro bila usmerena ka siromašnima**, uprkos odsustvu testa prihoda. Oko 58,3% primalaca nalazi se ispod granice rizika od siromaštva, a skoro 40% pripada onima koji se nalaze u najsiromašnijih 10% raspodele dohotka. Od ukupnog broja siromašnih osoba starijih od 65 godina, čak 20,4% bi ostvarilo pravo na ovu naknadu. Iako univerzalni pristup ne podrazumeva testiranje nivoa prihoda domaćinstva, efekti su i dalje snažno koncentrisani među najugroženijima, što pokazuje da starosni kriterijum i kriterijum odsustva prihoda od rada i penzije implicitno funkcioniše kao filter za one kojima je socijalna penzija i namenjena.

3. Efekti na siromaštvo i nejednakost: Socijalna penzija od **100 evra smanjila bi stopu rizika od siromaštva¹ starijih osoba sa 23,5% na 21,3%**, a dodatni iznosi imaju dodatni efekat, pa bi penzija od 200 evra smanjila tu stopu na 19,4%. Drugim rečima, između 2,2 i 4,1% domaćinstava, bi imalo prihode koji bi bili viši od granice siromaštva. Životni standard bi se u proseku poboljšao i za one stare koji ostaju ispod linije siromaštva, jer bi se prosečni jaz između linije siromaštva i njihovog dohotka smanjio sa 7,1 % linije siromaštva na 5,7% do 4.9% ove linije, zavisno od visine penzije. Nejednakost raspodele dohotka² i ukupna stopa rizika od siromaštva bi se takođe smanjili, što ukazuje na smanjenje ukupne nejednakosti. Uvođenje socijalne penzije bi još više smanjilo stopu visokog rizika od siromaštva³ i jaz u siromaštvu među starijima usled toga što su iznosi socijalne penzije značajno bliži ovoj granici siromaštva.

4. Efekti na ruralna i urbana domaćinstva: Uvođenje socijalnih penzija imalo bi **izraženije efekte u ruralnim područjima**, gde bi se stopa siromaštva smanjila sa 33,9% na 31,2 do 28,2%, u zavisnosti od visine socijalne penzije. Uvođenjem socijalne penzije smanjila bi se razlika u riziku od siromaštva između ruralnih i urbanih domaćinstava, čime bi se doprinelo uravnoteženijem regionalnom razvoju. Razlika u stopama visokog rizika od siromaštva između ruralnih i urbanih domaćinstava smanjila bi se skoro dvostruko za maksimalan iznos od 200 evra.

5. Rodna dimenzija efekata: Rodna analiza pokazuje da **bi žene bile primarni korisnici socijalnih penzija**, što čini meru izuzetno značajnom iz perspektive rodne ravnopravnosti. Iako bi većina korisnika bile žene, smanjenje siromaštva bilo bi vidljivo i kod muškaraca, zbog činjenice da se penzije dele unutar domaćinstava.

6. Fiskalni troškovi i Efikasnost: Fiskalni trošak na godišnjem nivou iznosio bi između 0,17% i 0,33% BDP, u zavisnosti od scenarija. U odnosu na ukupne socijalne transfere i pomoć iz budžeta (uključujući i postojeće oblike penzija) uvođenje socijalne penzije predstavljalo bi uvećanje ovog budžeta za između 1,3 i 2,6%. Najveće smanjenje siromaštva postiže visina penzije od 200 evra, ali je najefikasniji scenario socijalne penzije, u smislu smanjenja siromaštva po ulaznoj milijardi dinara, socijalna penzija od 100 evra.

¹ Stopa rizika od siromaštva je zvanični indikator siromaštva u Srbiji i zemljama Evropske Unije. Računa se na osnovu istraživanja SILK (Istraživanje o prihodima i uslovima života), koje predstavlja glavni izvor podataka o prihodima, siromaštvu, socijalnoj isključenosti i životnim uslovima u zemljama Evropske unije, uključujući i Srbiju. Stopa rizika od siromaštva pokazuje procenat osoba čiji su ekvivalentni raspoloživi prihodi ispod praga siromaštva – definisanog kao 60% medijalne vrednosti nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog prihoda. preračunato u cene iz 2025 godine ona iznosi 34,385 dinara. Ova stopa ne meri apsolutno siromaštvo, već relativni položaj pojedinaca u odnosu na ostatak društva, ističući ekonomske razlike i ranjivost određenih grupa, kao što su starije osobe, nezaposleni i jednoroditeljske porodice. Detaljnije informacije o metodologiji računanja ove stope mogu se naći u saopštenjima Republičkog zavoda za statistiku „Siromaštvo i socijalna nejednakost“ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Html/L/G20251164.html>.

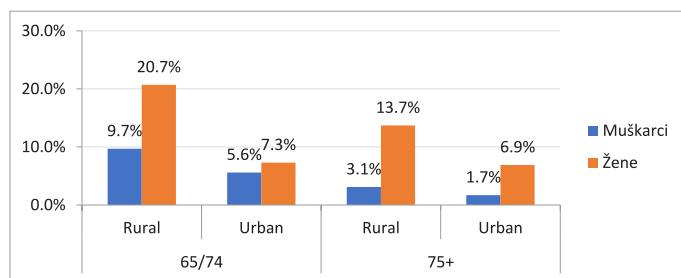
² Nejednakost prihoda merena je Gini koeficijentom. Vrednost ovog koeficijenta kreće se u intervalu od 0 do 100. Kada bi njegova vrednost bila 0, to bi značilo da je postignuta idealna raspodela prihoda i da sva lica imaju isti prihod. Kako se vrednost Gini koeficijenta povećava, tako se povećava i prihodna nejednakost.

³ Stopu visokog rizika od siromaštva definišemo kao procenat osoba čiji su ekvivalentni raspoloživi prihodi ispod praga visokog rizika od siromaštva – definisanog kao 40% medijalne vrednosti nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog prihoda. Ova stopa podrazumeva nižu granicu siromaštva u odnosu na stopu rizika od siromaštva, i preračunato u cene iz 2025 godine ona iznosi 22,923 dinara.

PREPORUKE ZA KREATORE POLITIKA:

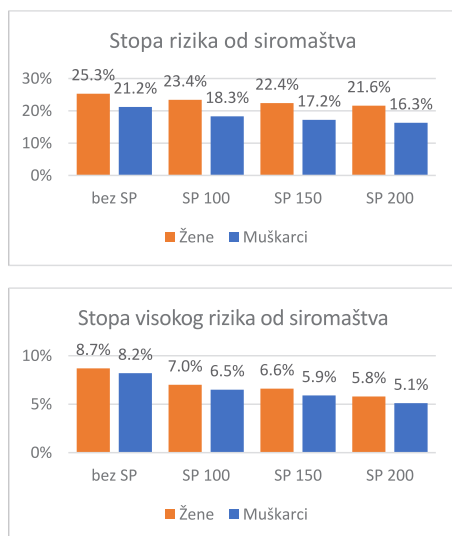
- 1. Uspostaviti univerzalnu socijalnu penziju** kao trajnu meru socijalne zaštite, bez testiranja prihoda, radi jednostavnosti, pravne sigurnosti i pune uključenosti starijih osoba izvan penzijskog sistema.
- 2. Postepena i fiskalno održiva implementacija** – započeti sa iznosom od oko 100 evra i fazno povećavati u skladu sa fiskalnim mogućnostima i evaluacijom efekata.
- 3. Koordinacija sa postojećim transferima** – obezbediti komplementarnost sa NSP, dodatkom za tuđu negu i pomoć i drugim naknadama; sprečiti dupliranje prava i nejednak tretman korisnika, uz očuvanje princip pravičnosti između lica koja su uplaćivala doprinose i onih koja nisu.
- 4. Povezivanje sa PIO fondom** – administraciju poveriti Republičkom fondu za PIO, uz finansiranje iz budžeta, kako bi se iskoristila postojeća infrastruktura i smanjili troškovi sprovođenja.
- 5. Rodna i teritorijalna osetljivost** – prepoznati socijalnu penziju kao rodno senzitivnu meru; usmeriti dodatne napore ka ženama u ruralnim područjima kroz lokalne servise i informisanje.

STOPA UČEŠĆA STANOVNIŠTVA BEZ PRIHODA OD RADA ILI PENZIJA PREMA RODU I TIPU NASELJA ZA STARIJE OD 65 GODINA, SRBIJA 2023

Izvor: Sopstvena kalkulacija na osnovu podataka istraživanja SILK iz 2023. godine.

STOPA RIZIKA I VISOKOG RIZIKA OD SIROMAŠTVA⁴ STANOVNIŠTVA ZA STARIJE OD 65 GODINA, PO POLU, U ZAVISNOSTI OD UVOĐENJA SOCIJALNE PENZIJE⁵, SRBIJA 2023 GODINA.

Izvor: Sopstvena kalkulacija na osnovu podataka istraživanja SILK iz 2023. godine.

UKUPAN BROJ PRIMALACA SOCIJALNE PENZIJE I FISKALNI TROŠKOVI U TRI SCENARIJA

Varijanta socijalne penzije u evrima	Broj primalaca socijalne penzije	Prosečni mesečni iznos po osobi	Fiskalni trošak (na godišnjem nivou, u milionima dinara)
100	121.962	11.720	17.153
150	121.962	17.580	25.729
200	121.962	23.440	34.305

Izvor: Sopstvena kalkulacija na osnovu podataka istraživanja SILK iz 2023. godine.

PROMENE U STOPAMA RIZIKA OD SIROMAŠTVA (60% MEDIJALNOG DOHOTKA)

	Gini koeficijent	Stopa rizika od siromaštva ⁶		Jaz u siromaštvu	
		Cela populacija	Populacija 65+	Cela populacija	Populacija 65+
Bez socijalne penzije	0.312	19.9%	23.5%	7.1%	7.1%
SP = 100e	0.309	19.3%	21.3%	6.7%	5.7%
SP = 150e	0.308	19.0%	20.2%	6.6%	5.2%
SP = 200e	0.307	18.7%	19.4%	6.5%	4.9%

Izvor: Sopstvena kalkulacija na osnovu podataka istraživanja SILK iz 2023. godine.

Naša organizacija je dobila podršku Vlade Švajcarske kroz projekat „Zajedno za aktivno građansko društvo – ACT“, koji sprovode Helvetas Srbija i Građanske inicijative. Mišljenje koje je izneto u ovoj publikaciji je mišljenje autora i ne predstavlja nužno i mišljenje Vlade Švajcarske, Helvetasa ili Građanskih inicijativa.

„Zajedno za aktivno građansko društvo – ACT“ je projekat Vlade Švajcarske čiji je cilj aktivno građansko društvo u kome građani više učestvuju u procesu donošenja odluka, naročito na lokalnom nivou. ACT sprovode dve nevladine organizacije: Helvetas Srbija i Građanske inicijative.

ZAJEDNO ZA
AKTIVNO GRAĐANSKO
DRUŠTVO

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

⁴ U riziku (visokom riziku) od siromaštva nalaze se osobe koje imaju dohodak ispod 60% (40%) medijanog nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka.

⁵ Efekat socijalnih penzija gledamo poredeći kategoriju „bez SP“ koja označava trenutnu situaciju, pre uvođenja socijalne penzije. Kategorije SP 100, SP 150 i SP 200 uvođenje socijalne penzije u iznosima od 100, 150 i 200 evra. Izvor: Sopstvena kalkulacija na osnovu podataka istraživanja SILK iz 2023. godine.

⁶ U riziku od siromaštva nalaze se osobe koje imaju dohodak ispod 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka. Izvor: Sopstvena kalkulacija na osnovu podataka istraživanja SILK iz 2023. godine.